

Pukovnik

Petar PETROVIĆ

Kapetan

Radovan ANĐELKOVIĆ

Psiholog

Ljubomir KASAGIĆ

O NEKIM PROBLEMIMA IZRADE METODIKA VOJNOSTRUČNIH I OPŠTEVOJNIH PREDMETA

Ako se detaljnije analizira celokupni vaspitno-obrazovni proces i sistem obučavanja u školama JNA i trupnim jedinicama unazad nekoliko godina, dolazi se do zaključka da u pogledu methodske osposobljenosti kadra koji se školuje (u školama) postoje više varijanti postupaka, metoda i pristupa načinu usvajanja znanja i obuci pitomaca i jedinica. Međutim, u dosadašnjem radu na ovom planu nije se pristupilo svestranijem sagledavanju ovog problema, uporedo sa razvojem vojne misli, vojne nauke, tehnike i obrazovne tehnologije u celini, koje su ovaj problem učinile još složenijim. Stalni porast novih saznanja stavljenih u službu Armije sve više dovodi do tog stepena kada više neće biti moguće uspešno usvajati i u praksi koristiti činjenice na način koji je ranije bio mogućan i efikasan. Bez obzira na to da li pojedini teoretičari tretiraju vojnu misao kao nauku ili veštinu, činjenica je da iznalaženje najboljih metoda ne može da zavisi isključivo od individualne sposobnosti i umešnosti, već to mora da bude proizvod organizovanog rada na istraživanju najefikasnijih puteva, do kojih se dolazi samo uopštavanjem stečenog iskustva iz prakse.

Polazeći od cilja školovanja, tj. formiranja određenog profila vojnostručnog kadra (vojnika sa izgrađenim veštinama i navikama, starešine — nastavnika — vaspitača), pored sticanja teorijskih znanja, dominantno mesto pripada praktičnim oblicima rada i metodskog osposobljavanja kadrova radi uspešnog izvođenja obuke u trupi. Da bi se uspešno rešili ovi problemi i ostvarili postavljeni ciljevi predmeta, potrebno je metodikom rada definisati i obezbe-

dati najefikasnije puteve i načine procesa obuke, kako bi se za što kraće vreme postigli što bolji rezultati. Ovakav pristup koncipiranju metodika predmeta rešio bi osnovni problem na relaciji škola — trupa. Česta je pojava da se na seminarima, simpozijumima i raspravama u trupi, kao i na drugim nivoima, upućuju opravdane kritike da škola ne daje trupi dobre metodičare. Stoga i ovaj članak treba shvatiti kao jedno od mogućnih rešenja za poboljšanje i unapređenje metodike rada u školama, a time i usavršavanje metodike obuke trupe u celini.

Potreba za koncipiranjem metodika opštevojnih predmeta ne javlja se izolovano, već je tesno povezana sa definisanjem metodika opšteobrazovnih predmeta. Konačno, samo se tako jedinstvenim pristupom može i ostvariti krajnji cilj školovanja.

NEKI DOSADAŠNJI POKUŠAJI U KONCIPIRANJU METODIKA VOJNOSTRUČNIH PREDMETA

Pomenuti problemi i stalna težnja za usavršavanjem vojne nastave podstakli su inicijativu i doveli do izrade metodika pojedinih predmeta radi ostvarenja optimalnih rezultata u obuci.

Međutim, vrlo je mali broj napisanih, odnosno objavljenih metodika koje razmatraju probleme izvođenja nastave vojnostručnih predmeta. One ni u kom slučaju ne mogu da zadovolje naše potrebe. Uglavnom, ove metodike čine razradu programskih sadržaja pojedinih predmeta, sa naglašavanjem specifičnosti u razradi tema (vežbi). U nekim od objavljenih metodika, pored razrađenih nastavnih principa i metoda, dato je po nekoliko primera plana časa, koji su razrađeni za određene vežbe, a ne pokrivaju sadržaje nastavnih planova i programa u celini. Na sličan način obrađene su i neke metodike opšteobrazovnih predmeta, koje su bile dostupne pri analizi ovog problema.

Zajedničko je kod svih objavljenih metodika to što u svom pristupu razmatraju didaktičke principe, metode i delimično nastavna sredstva. Neke od njih su ostale na nivou opštih didaktičkih razmatranja, bez pokušaja da konkretnije uđu u određeni predmet.

Sve objavljene metodike predmeta, uzete pojedinačno, i po svom pristupu i po obimu sadržaja nastavnog plana i programa koji razrađuju, ne mogu dati odgovor na krajnji cilj školovanja naših pitomaca. Neke od njih, svojom opuštenošću, ne daju uputstva za konkretne postupke i puteve u proučavanju određenih problema vojne nastave, ostavljajući mogućnost da se svaki pojedinac snalazi na

osnovu sopstvenog iskustva (koje može da bude, ali najčešće nije dovoljno za uopštavanje). Druge, pak, svojom prenatlaženom preciznošću ne pružaju dovoljno prostora za samostalno ispoljavanje i kreativnost, što je jedan od bitnih ciljeva u formiranju određenog profila starešinskog kadra.

U sadašnjem stepenu našeg razvoja, poseban je zahtev naše koncepcije opštenarodne odbrane i ubranog razvoja vojne teorije i prakse da se stavovi i iskustva što pre normativno oblikuju. Oni moraju imati bitnog odraza na menjanje i dopunu postojećih, odnosno na izradu novih predmetnih metodika.

NEKA MIŠLJENJA O POLAZNIM OSNOVAMA PRI IZRADI METODIKA VOJNOSTRUČNIH PREDMETA

Prethodna razmatranja donekle nas usmeravaju u kom pravcu bi trebalo poći pri analizi i sistematizaciji postojećeg bogatog metodskog iskustva, kako pojedinaca tako i grupa, angažovanih na istim i sličnim zadacima u organizaciji i izvođenju vojne nastave. Prema tome, ovde nije reč o početku oblikovanja metodika pojedinih vojnih predmeta, s obzirom na to što u praksi realno egzistira određeni koncept obuke i vaspitanja, već se prvenstveno teži iznalaženju optimalnih metodskih rešenja koja bi se prilagodila realizaciji ciljeva i sadržaja nastavnih planova i programa. Ova rešenja bi se ostvarivala različitim formama i oblicima metodskog osposobljavanja, kao što su: pokazne vežbe, pokazno-metodske vežbe, kolektivne pripreme i sl., budući da do sada nisu postojale pisane metodike, prilagođavane određenim profilima škola i kadrova koje one osposobljavaju, uključujući tu i trupu.

Mišljenja smo da bi pri koncipiranju metodika vojnostručnih predmeta trebalo prvenstveno polaziti od: cilja školovanja i izučavanja predmeta, prirode gradiva (zastupljenosti teorijskih i praktičnih znanja), psihofizičkog stepena razvoja i vrste predznanja.

Ako se, na primer, uzme Srednja vojna škola KoV, cilj školovanja je osposobljavanje srednjeg vojnostručnog kadra za obavljanje dužnosti komandira voda, koja zahteva određenu vojničku uvežbanost (stečena znanja i izgrađene veštine u rukovanju naoružanjem i drugom tehnikom i opremom u JNA), vojnostručna znanja neophodna za komandovanje jedinicom pri realizovanju obuke, kao i određeni obim pedagoško-andragoških znanja.

Isto tako, izučavanjem određenog vojnostručnog predmeta, na primer, taktičke obuke, neophodno je ostvariti dvostruki cilj: kao

starešina — treba steći potreban obim znanja iz ovog predmeta, a kao nastavnik koji realizuje obuku — i određena metoda znanja.

Od prirode sadržaja predmeta, s obzirom na zastupljenost teorijskih i praktičnih znanja, umnogome će zavisiti stepen do koga se može ići pri konkretizovanju i preciziranju postupaka i načina usvajanja određenih sadržaja.

Osim toga, i razvojna psihologija dala je dovoljno činjenica o stepenu sposobnosti apstraktnog mišljenja i fazama njenog razvoja.

Navedene činjenice ukazuju na to da bi, zavisno od predmetnih sadržaja i faza obuke, trebalo stvarati metodike u kojima će u jednom slučaju biti naglašena konkretnost i precizna razrada metodskih postupaka, dok u drugom slučaju one ne bi bile neophodne u tako izraženom obliku. Tako, u fazi obuke pojedinaca, odeljenja i voda, a možda i čete, metode postupke treba konkretizovati što je moguće preciznije. Međutim, kakva će metodika biti, s obzirom na stepen konkretnosti ili uopštenosti, ne zavisi samo od faze obuke, već u znatnoj meri i od prirode programskih sadržaja, sredstava kojima treba ovladati pri rukovanju i upotrebi, kao i od izgrađenosti i standardizovanosti određenih postupaka. Ukoliko se radi o izgrađivanju određenih veština u rukovanju naoružanjem i drugom opremom, ili standardizovanim postupcima, ispravno bi bilo orijentisati se na razradu metodika sa preciznim, konkretnim i najefikasnijim postupcima, i obratno. Ukoliko su sadržaji takve prirode da postoje više dobrih rešenja, u čijem iznalaženju je bitna sposobnost i inventivnost ličnosti, trebalo bi se orijentisati na takvu razradu koja ne zahteva veću preciznost — već pruža mogućnost stvaranja i stvaralačkog odnosa. Metodike koje ne bi zahtevale visok stepen konkretnosti i preciznosti, bile bi korisne za obuku na nivou bataljona i više.

Analizirajući faktore od kojih treba poći pri izradi metodika predmeta, kako bi one odgovorile svojoj nameni i vlastitoj praksi, mišljenja smo da bi metodike predmeta koje tretiraju fazu obuke: pojedinac, odeljenje, vod i četa, trebalo da sadrže:

- a) Pojam metodike predmeta,
- b) Predmet izučavanja metodike,
- c) Mesto i uloga predmeta u okviru opšte taktike i njegov značaj pri ostvarivanju vaspitno-obrazovnih ciljeva,
- d) Principi, metode i sredstva koji se najčešće primenjuju u nastavi tog predmeta,
- e) Tema nastavne jedinice i pitanja koja se razrađuju prema sadržaju programa,
- f) Nastavna sredstva koja se koriste pri obradi teme nastavne jedinice (naziv, a ne količina),

g) Metodska razrada pitanja i način korišćenja nastavnih sredstava,

h) Način aktiviranja učenika i vrednovanja znanja.

Međutim metodika predmeta koja tretira sadržaje nastavnog plana i programa bataljona, puka, pa i viših jedinica, trebalo bi da sadrži iste elemente, s tim što ne bi detaljno razmatrala i konkretno razrađivala radnje i postupke, već bi bila nešto uopštenija i obuhvatnija. Ona bi imala zadatak da razmatra problemske situacije, da razvija sposobnost prosuđivanja (procenjivanja) i logičko mišljenje.

Put u razradi ove metodike kretao bi se od induktivnog ka deduktivnom načinu spoznaje.

Ovako koncipirane metodike, po našem mišljenju, uspele bi da otklone i reše problem šabloniziranja i sputavanja u radu, više bi podsticale nastavnike na veću samostalnost i preciznost u nastavi svog predmeta, davale bi im veću slobodu pri izboru novijih i savremenijih sredstava u nastavi.

U ovom slučaju, kolektivne pripreme, pokazno-metodske vežbe i pokazne vežbe predstavljale bi nadgradnju postojećih metodika predmeta, a ujedno i oblike njihove kritičke provere u praksi.

Nema sumnje u to da je teško izraditi valjanu metodiku predmeta. To je naporan i odgovoran posao, za koji je potrebno duže i u praksi provereno iskustvo nastavnika, solidna stručna sprema, didaktičko-metodička i psiho-pedagoška sprema, itd. Međutim, i pored toga, postoje realne mogućnosti da se pristupi izradi metodika, pa makar to u krajnjem slučaju bio samo pokušaj, jer bi i to predstavljalo izvesnu novinu u pristupu metodici vojnostručnih i opštevojnih predmeta. Mora se poći od toga da su nastavnici najpozvaniji i najodgovorniji da ovaj problem rešavaju na najbolji način. Ne bi trebalo polaziti od prezauzetosti, težine i obima poslova, jer reforma vojnog školstva i trupe zahteva da se ovaj problem detaljno razmotri i povoljno reši.